

BASLAWÍSH KLASS OQÍTÍWSHÍLARÍN TAYARLAWDA KREDIT MODUL SISTEMASÍNDÁ ÓZ BETINSHE JUMÍS TÚRLERIN SHÓLKEMLESTIRIW METODIKASÍ

N.A.Kazakbayeva – *stajyor oqıtıwshı*

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanch so‘zlar: mustaqil ish, kredit modul, o‘quv yuklamasi, kollokvium, keys-stady, glossariy, publitsistik bayonot, portfolio, esse, ECTS, loyiha.

Ключевые слова: самостоятельная работа, кредитный модуль, учебная нагрузка, коллоквиум, кейс-стади, глоссарий, журналистское высказывание, портфолио, эссе, ECTS, проект.

Key words: independent work, credit module, study load, colloquium, case study, glossary, journalistic statement, portfolio, essay, ECTS, project.

Búgingi kúnde rawajlangan dúnya mámleketleri tálim sistemasına kiriw, ózimizdiń milliy tálim sistemamızdı ele de rawajlandırıw maqsetinde joqarı oqıw orınlarında Kredit-modul sisteması engizilgen.

Ózbekstan Respublikası Ministrler Kabinetiniń 2020-jıl 31-dekabrdegi “Joqarı oqıw orınlarında oqıw procesin shólkemlestiriw menen baylanıslı sistemanı jetilistiriw is-ilájlari haqqında”ǵı 824-sanlı qararında “2020-2021-oqıw jılınan baslap respublika joqarı oqıw orınlarında oqıw procesin basqıshpa-basqısh kredit-modul sistemasına ótkiziw tártibin engiziw; oqıw procesine kredit-modul sisteması engizilgen bakalavriat tálim baǵdarları hám magistratura qánigelikleriniń mamanlıq talapları, oqıw jobası hám pán baǵdarlamaları jetilistiriliwin támiylew; joqarı oqıw orınlarında oqıw procesine kredit-modul sistemasın engiziwdiń shólkemlestirilgen máselelerine tiyisli hújjetler úlgilerin islep shıǵıw hám tastıyıqlatıw wazıypaları belgilep berilgen [1].

Óz betinshe jumıslarǵa berilgen táriypke toqtalıp ótetuǵın bolsaq: bul aldınnan rejelestirilgen oqıtıwshı tapsırmasına tiyisli hám onıń metodikalıq basshılıǵında auditoriya hám auditoriyadan tısqarı waqıttaǵı tálim procesinde ámelge asırılatuǵın hár túrdegi studentlerdiń individual hám toparlıq jumısları bolıp esaplanadı.

Óz betinshe jumıs - alınǵan bilim, kónlikpe hám uqıplılıqlardı bekkemlew, qosımsha maǵlıwmat yamasa materialdı úyreniw maqsetindegi oqıw kórinisi [2].

Óz betinshe jumıslar bul studentlerdiń lekciya, seminar hám basqa túrdegi shınıǵıwlarda iyelegen bilimlerdiń ámeldegi juwmaqlawshı basqıshı bolıp tabıladı. Sonıń ushın da qánigeni kásiplik tayarlawdıń tiykarǵı maqsetlerinen biri studentke bilim alıp atırǵan tarawı boyınsha keleshekte óz betinshe tálim alıwı ushın tereń bilimler beriliwi kerek.

Kredit-modul bul kredit hám modul sıyaqlı túsiniqlerden ibarat bolıp, ol dáslep XIX ásirdiń ekinshi yarımında AQShta engizilgen [3]. Sol waqıtları mámleket joqarı oqıw orınları qatań belgilenip qoyılǵan oqıw baǵdarlamaları tiykarında jumıs alıp barılǵan. 1976-jılı Evropa Awqamı mámleketleri tálim ministrleri usı mámleketler universitetleri arasında birge islesiwde oqıw baǵdarlamaların engiziw haqqında kelisiwge erisedi.

[4]. Nátiyjede 1987-jılda Evropa Awqamınıń London sammiti dawamında awqamǵa aǵza mámleketlerdiń Joqarı oqıw orınlarınıń ortasında studentler almasıwın qollap-quwatlawshı ERASMUS baǵdarlaması shólkemlestirildi. Bul ERASMUS baǵdarlaması 1989-jılda Amerika kredit sisteması hám Niderlandiya joqarı bilim sistemasına tiykarlangan halda jańa kredit-modul sisteması qaǵıydaların islep shıǵadı hám onı European Credit Transfer System (ECTS) dep ataydı. Usı qaǵıydalar ózinde Evropa Awqamı mámleketleri universitetleriniń oqıw baǵdarlamaları, olarda usınıs etiletuǵın pánlerdi salıstırıw hám studentler almasıw baǵdarlamaları sheńberinde shet el universitetlerinde alǵan pánlerin óz universitetlerinde tán alınıwı reformaların qamtıp aldı. Baǵdarlamada qatnasıwshı universitetler oqıw baǵdarlamaları xalıqaralıq dárejede húrmetke iye bola baslaydı [5].

1999-jılı Evropada Boloniya procesi dep atalǵan Evropa mámleketleri Joqarı bilimlendiriw ministrlikleri arasında óz ara birge islesiwdi rawajlandırıw xalıqaralıq forumı jumıs baslaydı.

ECTS kredit-modul sisteması Evropanıń 48 mámleketi joqarı tálim orınları tárepinen túrli dárejede tálimdi basqarıw usılı sıpatında paydalanıp kelmekte.

Kredit-modul sistemasında házirde eń kóp tarqalǵan student óz betinshe jumıslarınıń túri bul - Dástúriy formadaǵı oqıtıwshı basshılıǵındaǵı studenttiń óz betinshe jumısları (OBSÓJ) esaplanadı.

Dástúriy formadaǵı oqıtıwshı basshılıǵındaǵı studenttiń óz betinshe jumısları (OBSÓJ) tómendegi túrlerge bólinedi [6]:

Másele sheshiw, referat, kollokvium, esse, prezintaciya, keys-stady, pán olimpiadalarında qatnasıw, ilimiy konferenciyalarda bayanat jasaw, ilimiy tezıs hám maqalalar shıǵarıw, ilimiy konferenciyalardıń toplamlarında tezısler hám ilimiy jurnallarda ilimiy izertlew teması boyınsha maqalalar shıǵarıw taǵı da basqa túrleri bar.

Hár bir professor-oqıtıwshı ózi sabaq oqıtatuǵın páninen keminde joqarıdaǵı OBSÓJ (oqıtıwshı basshılıǵında studentlerdiń óz betinshe jumısları) túrlerinde 80-90% in paydalanadı. Sol sıyaqlı SÓzbJlardan tálim processinde paydalanıw arqalı olardıń pánge bolǵan qızıwshılıǵın arttırıwımız hám óz ústinde islewin, óz betinshe pikirlewin shólkemlestiremiz.

Baslawısh tálim fakulteti studentlerine «Matematikanı oqıtıw metodikası» páninen óz betinshe temalar boyınsha tómendegi túrlerde ámelge asırıwı usınıs etilgen:

- esse;
- aktual tema boyınsha jeke pikirın sın piker;
- publicistikalıq hám basqa janrlarda jazba bayanlaw;
- dokladlar tayarlaw;
- kurs jumısı jazıw;
- konspekt jazıw;
- glossariy dúziw;
- individual hám toparlıq oqıw joybarı;
- keys-tapsırmaların orınlaw;
- temalı portfoliolar dúziw;
- informacion-analiz materiallar menen islew;
- derekler menen islew;
- videorolik tayarlaw;
- multimedialı prezentaciylar jaratıw;
- sabaqlardıń metodikalıq islenbelerin tayarlaw;
- test dúziw;

- sabaqtan tısqarı shınıǵıwlar islenbelerin tayarlaw berilgen. Baslawısh tálim studentleri ushın kóbirek Tárbıya isleri metodikası, Pedagogikalıq sheberlik sıyaqlı sabaqlar ushın hár bir óz betinshe tema boyınsha keys-tapsırmaların orınlawı yamasa videorolikler tayarlaw, multimedialı prezentaciylardan paydalanıw nátiyjelirek bolar edi. Bul keys-stady texnologiyalarınan paydalanıw nátiyjelilikti asırıwǵa arnalǵan jaqsı pedagogikalıq texnologiyalardan biri bolıp tabıladi. Sebebi, joqarı aytıp ótkenimizdey studentlerge bir usılda tapsırmalar beriw olardıń sabaqqa qıǵıwshılıǵın arttırmaydı. Solay eken, hár bir óz betinshe tema boyınsha reje islep, tapsırmalardı hár túrli interaktiv usıllarda beriw jaqsı nátiyjelerge erise alamız.

Mısalı, «Baslawısh klass matematika sabaqlarında interaktiv metodlardan paydalanıw» óz betinshe teması berilgen. Bul tema boyınsha lekciya, ámeliy, seminar sabaqlarında berilgen. Yaǵnıy óz betinshe

tapsırmada student óz ústinde izlenip baslawısh klaslarda interaktiv qaysı metodlar nátiyjelirek bolıwın analizlep, sol boyınsha ámeliyatta jumıs alıp barıwı kerek.

Matematika oqıtıw metodikasın oqıtıw procesinde de pánge baylanıslı óz betinshelelerdi tańlap beriw usınıs etiledi. Bul pán boyınsha óz betinshe jumıslardı shólkemlestiriwde múmkin bolǵan bir neshe metodikalardı keltirip ótemiz:

Izertlew joybarı metodikası: studentlerge matematika oqıtıw metodikası menen baylanıslı temanı tańlaw jáne onı óz betinshe úyreniw usınıs etiledi.

Tapsırmalar metodikası: studentlerge matematika oqıtıw metodikası menen baylanıslı bolǵan anıq tema boyınsha tapsırmalar usınıs etiledi.

Modellestiriw metodologiyası: studentlerge hár qıylı oqıtıw usılları hám usıllarınan paydalanǵan halda matematika sabaǵınıń modelin jaratıw usınıs etiledi.

Izertlew sáwbeti metodikası: Studentler mektepke barıwı hám matematika oqıtıwshı menen sáwbet ótkiziw usınıs etiledi.

Tákirarlaw maqalası metodologiyası: Studentlerge matematika oqıtıw metodikası menen baylanıslı bolǵan anıq tema boyınsha túsindiriw maqala jazıw usınıs etiledi.

Bul metodlar óz betinshe issheńlik kónlikpelerin rawajlandırıwǵa járdem beredi, sonıń menen birge, oqıtıwshıda matematika oqıtıw metodikası salasında studentlerdiń bilim hám kónlikpelerin bahalawǵa járdem beredi.

Juwmaqlap aytqanda joqarıda aytıp ótilgeni sıyaqlı ózbetinshe jumıslar studentlerdiń iyelegen bilimlerin bekkemlewge, ilimiy tájiriye hám kónlikpelerdi qalıplestiriwge úlken úles qosadı. Búgingi kúnde mamán qánige tayarlaw procesin ózbetinshe jumıslarsız oyda sáwlelendiriw etip bolmaydı. Sebebi, áyne ózbetinshe jumıslardı orınlaw processinde oqıwshılarda sın kózqarastan, dóretiwshilik pikirlew refleksleri rawajlandırıladi.

Ádebiyatlar

1. Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrdaǵı “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim jarayonini tashkil etish bilan bog’liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida” 824-sonli Qarori.
2. Хасонбоев Ж., Тўракулов Х. ва бошқалар. Педагогика фанидан изохли луғат. -Т.: «Фан ва технологиялар», 2009. 355-6.
3. World Bank “The Academic Credit System in Higher Education: Effectiveness and Relevance in Developing Countries” (July 1992).
4. Resolution of The Council and of the Ministers of Education, Meeting within the Council, Official Journal of the European Communities, 1976. <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41976X0219&from=EN>
5. Robert Wagenaar, A History of ECTS, 1989-2019. Developing a World Standard for Credit Transfer and Accumulation in Higher Education. International Tuning Academy, 2020.
6. Усмонов Б.Ш., Хабибуллаев Р.А. Олий ўқув юртларида ўқув жараёнини кредит модуль тизимида ташкил қилиш. Ўқув қўлланма. – Тошкент: ТКТИ, 2020. 120-б.

REZYUME. Maqola boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda kredit-modul tizimida mustaqil ishlarni tashkil etishga qaratilgan. Unda kredit-modul tizimida an'anaviy shakldagi mustaqil ishlarni tashkil etish metodikasi taklif etilgan.

РЕЗЮМЕ. Статья направлена на организацию самостоятельной работы в кредитно-модульной системе подготовки учителей начальных классов. В ней предложена методика организации самостоятельной работы в традиционной форме в кредитно-модульной системе.

SUMMARY. The article is aimed at organizing independent work in the credit-module system in the training of elementary school teachers. It proposes a methodology for organizing independent work in the traditional form within the credit-module system.